

κεφάλαιο Α΄

Ο Αθλητισμός στην Αρχαϊκή Εποχή

Ο άνθρωπος στην πρωτόγονη κοινωνία (60 χιλιάδες χρόνια π.Χ. έως 3 χιλιάδες χρόνια π.Χ.)

Η γνώμη που επικρατεί σήμερα, είναι ότι ο άνθρωπος εμφανίσθηκε στην τελευταία περίοδο των παγετώνων (2,5 εκατομμύρια χρόνια, Πλειστοκαινική παγοκάλυψη, αρχέγονος άνθρωπος του *Weit Sean* στο Ισραήλ).

Σ' αυτήν την περίοδο, ξεχωρίζει ένας ιδιαίτερος τύπος πιθήκου, που εξελίσσεται στο σημερινό άνθρωπο. Με την ανακάλυψη των εργαλείων και της φωτιάς, ο άνθρωπος γίνεται κυρίαρχος της γης, κατορθώνοντας να αντιμετωπίζει με επιτυχία τα μεγαλύτερα και πιο επικίνδυνα ζώα της εποχής του. Φυσικά, αυτές τις επιτυχίες δεν τις σημείωσε ως άτομο, αλλά ως ομάδα ή κοινότητα.

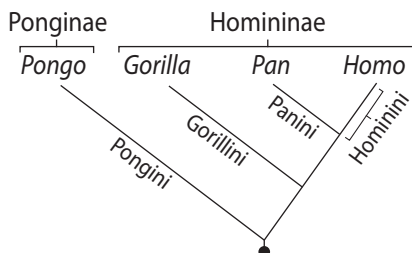
Η κοινωνικότητα, όμως, δεν είναι κάποια ανακάλυψη του ανθρώπου. Αυτήν τη νοοτροπία την έφερε μάλλον, ως τέτοια, από το ζωικό βασίλειο. Τα πλησιέστερα ζώα προς αυτόν, οι πίθηκοι, ζουν ανέκαθεν σε μικρές κοινότητες και αγέλες. Έτσι, λοιπόν, μπορεί κανείς να φαντασθεί ότι η ανθρώπινη κοινότητα ξεκίνησε από την αγέλη των ζώων.

Η επιβίωση του μεμονωμένου ζώου ή της αγέλης βρίσκεται σε διαρκή κίνδυνο, γιατί ο «νόμος της ζούγκλας» εσωκλείει πολλούς και καθημερινούς κινδύνους. Η εξασφάλιση της τροφής είναι αγώνας της καθημερινότητας, πρώτον γιατί άλλα σαρκοφάγα ζώα καιροφυλακτούν, για να καταβάλουν άλλα, που θα αποτελούν τη βορά τους και δεύτερον για να διεκδικήσουν τα ίδια την τροφή τους.

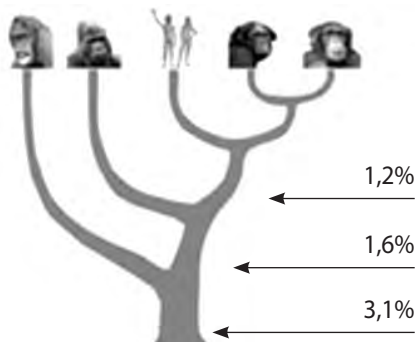
Τόσο η αποφυγή του θανατηφόρου κινδύνου, όσο και η διεκδίκηση της τροφής από τα ανθρωποειδή, απαιτεί ευφυΐα, και καλή σωματική κατάσταση, δηλαδή, δύναμη, ταχύτητα,

Εικ. 4
Πάγοι και παγετώνες καλύπτουν τη γη.

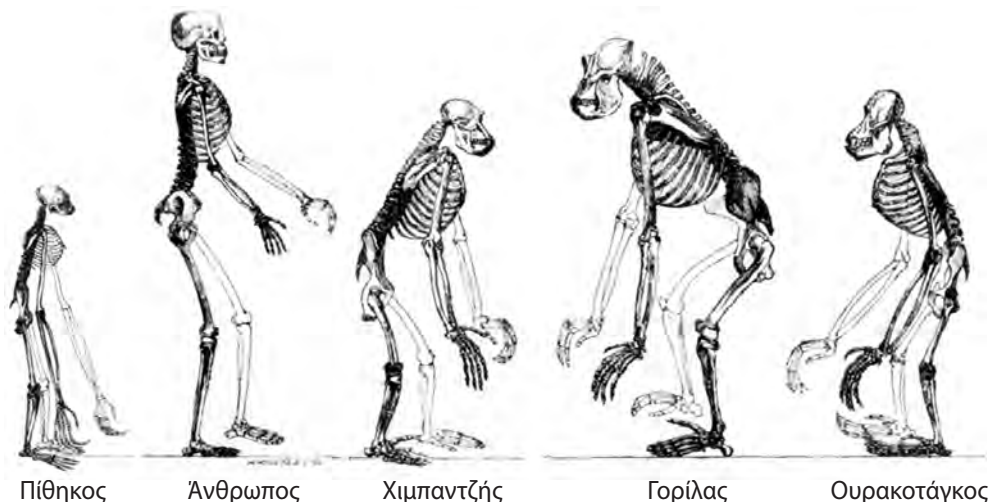
Εικ. 5
Οι γραμμές του DNA του ανθρώπου και των ανθρωποειδών (Dan Jones, 2012).

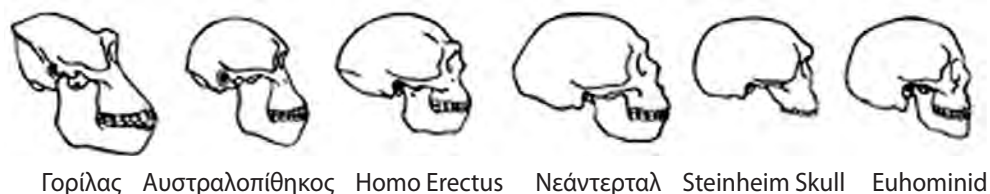
Εικ. 6
Οι ποσοτικές διαφορές των βασικών ζευγαριών μεταξύ ανθρώπου και πιθήκων

αλτικότητα, καθώς ευκινησία και ευκαμψία, δεδομένου ότι η σωματική πάλη με άλλα ζώα εξαρτιόταν από το πόσο καλά μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τους αντιπάλους τους. Αλλά ο μεγαλύτερος εχθρός των πρωτογόνων ανθρώπων δεν ήταν τα άλλα όντα του περιβάλλοντός του, αφού κατά τον Οβίδιο «homo homini lupus est» (ο άνθρωπος για τους ανθρώπους είναι λύκος), μα ο ίδιος ο άνθρωπος. Ενώ σε κανένα άλλο είδος ζώων ή σε ελάχιστα από αυτά υπάρχει σύγκρουση μεταξύ τους, για τη διασφάλιση της τροφής, στα ανθρωποειδή ήταν η καθημερινότητα. Έτσι, ο αγώνας για την επικράτηση του ενός ή του άλλου, της μιας ομάδας ή της άλλης, ήταν σύνηθες φαινόμενο. Το σύνολο λοιπόν των κινδύνων απαιτούσε καλή σωματική φυσική κατάσταση για την επιβίωσή τους.

Το πέρασμα από τα ανθρωποειδή στον πρωτόγονο άνθρωπο διήρκεσε εκατοντάδες χιλιάδες χρόνια. Ο πρωτόγονος τώρα άνθρωπος δεν χρησιμοποιεί για την επιβίωσή του μόνο

Εικ. 7
 Τα ανθρωποειδή είναι απόγονοι όμως κοινού είδους σπονδυλωτού.

Εικ. 8
 Οι κεφαλές.

τις σωματικές του δυνάμεις, αλλά αρχίζει να κατασκευάζει όπλα και εργαλεία. Τα όπλα για την καλύτερη αντιμετώπιση των κινδύνων, που τον απειλούν και τα εργαλεία για την ευκολότερη «παραγωγή» της τροφής του. Παρ’ όλ’ αυτά η ζωή του πρωτόγονου ανθρώπου είναι σκληρή: Ζει σε σπηλιές και κινείται σε άγρια εδάφη και περιβάλλοντα, που του επιβάλλουν σκληραγώγηση και καλές φυσικές δυνάμεις.

Στην αγέλη των ζώων, π.χ. των πιθήκων, των βουβάλων ή των πουλερικών, υπάρχει ήδη μια έντονη κοινωνική ιεράρχηση, που καθορίζεται, σύμφωνα με τη σωματική και την ψυχική δύναμη, τη δραστηριότητα και την ενεργητικότητα αυτών. Ποιος θα αναγκάσει και θα καταπίσει ποιον, ποιος θα φάει πρώτος και ποιος τελευταίος, ποια ζώα θα φιλονικήσουν και ποια θα ζευγαρώσουν είναι ακριβώς καθορισμένα. Ακριβώς καθορισμένα είναι όμως και ποιο ζώο ηγείται της αγέλης, πού θα διεξαχθούν οι αγώνες, πού θα ζητηθεί τροφή και πού θα ψάξουν για καταφύγιο. Εξ ίσου όμως βρίσκει το καθένα, ακόμη και το πιο αδύναμο ζώο, καθώς και τα μικρά, ασφάλεια και βοήθεια μέσα στην αγέλη. Αυτά όλα είναι αποτέλεσμα, κύρια, των σωματικών δυνάμεων (Konrad Lorenz 1979).

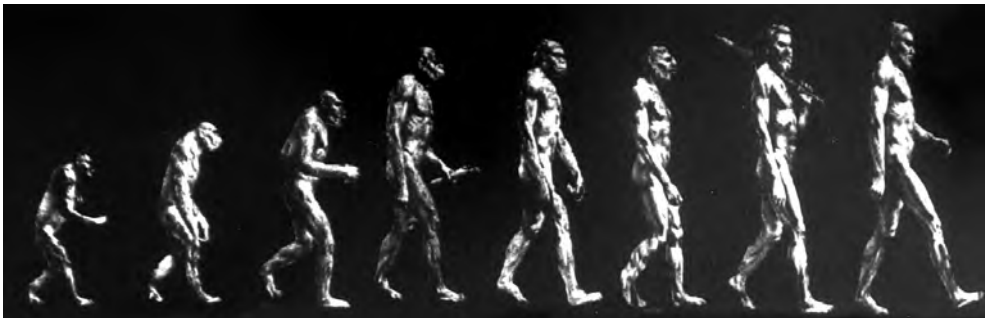

Εικ. 9
Ο ανθρωποπίθηκος.

Οι έρευνες στην ψυχολογία των ζώων, μας δείχνουν ακόμη ότι στο ζωικό βασίλειο υπάρχουν κοινωνικές κατηγορίες, που ξεκινούν από το βασιλιά, φθάνουν μέχρι τους ευγενείς και από τους ελεύθερους μέχρι τους υπηρέτες και τους σκλάβους. Όμως, υπάρχουν διάφορες μορφές «δημοκρατίας» ή «ατομισμού», ώστε εδώ μπορούμε να πούμε πως δεν πρόκειται για κάποιο αποκλειστικό ανθρώπινο φαινόμενο, αλλά για ιδιότητες των ζώων, που πέρασαν στις κοινωνίες των ανθρώπων (K. Lorenz, 1979).

Οι πρώτες σοβαρές ενδείξεις ανθρώπινου πολιτισμού βρίσκονται σε βραχώδεις σπηλιές της εποχής των παγετώνων και χρονολογούνται τριάντα χιλιάδες χρόνια π.Χ. Αν και τα απολιθώματα του Neanderthal ή κάποιου άλλου είδους αφρικανικού πιθήκου στην κεντρική Ευρώπη, δείχνουν ότι υπήρξε ήδη 200 χιλιάδες χρόνια π.Χ., (regional continuity model - single origin model). Τα ίχνη του όμως χάνονται γύρω στα 15.000 π. Χ. Σ' αυτό το χρονικό σημείο εμφανίζεται στη Γαλλία ο «Cro-Magnon».

Και οι δυο αυτές φυλές των ανθρώπων, ζούσαν σε ομάδες 20-30 ατόμων και κατοικούσαν μέσα σε σπηλιές, που ήταν κοντά σε σταθερές πηγές τροφής. Τέτοιες σπηλιές βρίσκονται στη Γαλλία, Ισπανία και Λιβύη, μέσα στις οποίες υπάρχουν τοιχογραφήματα, που αποτελούν ίσως την καλλιτεχνική απαρχή του ανθρώπου (R. Ryan, 1999).

Proconsul	Oreopithecus	Australopithecus afarensis	Homo habilis	Homo erectus	Homo neanderthalensis	Άνθρωπος του Κρο-Μανιόν	Σύγχρονος άνθρωπος
Πρόκειται για έναν πρωτόγονο πίθηκο, που θεωρείται ο πρόγονος των ανθρωπίδων.	Αυτός ο πίθηκος ήταν μεγαλύτερος και η στάση του δείχνει τα πρώτα σημάδια όρθιας.	Η γνωστή Λούσυ. Πλέον η όρθια βάδιση είναι μόνιμη αλλά σε ένα πρωτόγονο βαθμό.	Μεγαλύτερος σε μέγεθος, είχε την δυνατότητα να κατασκευάζει και να χρησιμοποιεί εργαλεία.	Η όρθια βάδιση βελτιώνεται σημαντικά. Τα εργαλεία τελειοποιούνται. Ο εγκέφαλος είναι λίγο μικρότερος από το σημερινό.	Με εγκέφαλο λίγο μεγαλύτερο του σημερινού, το είδος αυτό αποτέλεσε ένα εξελκτικό αδιέξοδο. Ήταν ιδιαίτερα προσαρμοσμένο σε ψυχρά κλίματα.	Ένα βήμα πριν το σημερινό άνθρωπο. Κατοικούσε εποχικά σε σπήλαια και ανέπτυξε την αίσθηση της τέχνης και την ανάγκη της θρησκευτικής λατρείας.	

Εικ. 10
Η εξέλιξη του ανθρώπου.

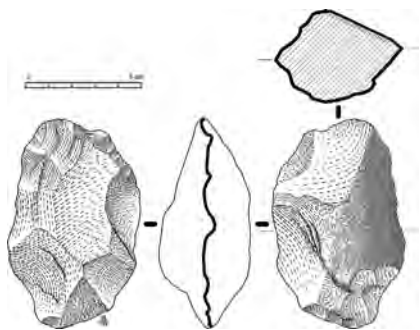
Αν και οι γραφικές αυτές παραστάσεις είναι περισσότερο καλλιτεχνικές, παρά πολιτιστικές εκφράσεις, εντούτοις μας παρέχουν τη δυνατότητα να συμπεράνουμε το είδος και τον τρόπο της ανθρώπινης κοινωνικής ύπαρξης. Δηλαδή, τότε οι άνθρωποι ζούσαν σε μικρές ομάδες, όπως και σήμερα οι αγριοκυνηγοί στην περιοχή του Αμαζονίου και της Πολυνησίας. Το οικονομικό όμως σύστημα θα λέγαμε, ήταν το κυνήγι και η συλλογή άγριων καρπών. Οι σπηλιές απλά προσέφεραν στις ομάδες σκέπη και καταφύγιο από τους κινδύνους των καιρικών συνθηκών, καθόσον δε διέθεταν σταθερή κατοικία, επειδή μετακινούνταν με τις εποχές του έτους και τις μεταλλαγές του κλίματος στα όρια των υποχωρούντων παγετώνων. Ο πληθυσμός των κατοικήσιμων περιοχών, ήταν πιθανόν ελάχιστος. Το κυνήγι γινόταν ομαδικά και με πρωτόγονα μέσα, όπως πέτρες, ρόπαλα, κοντάρια, τόξα, καθώς και παγίδες. Ο μεμονωμένος άνθρωπος, ήταν ακόμη αδύναμος, να αντιμετωπίσει τα μεγάλα και επικίνδυνα ζώα, όπως το βίσονα, την αρκούδα, κλπ. Όμως και στην ταχύτητα πολλών ζώων ο άνθρωπος υστερούσε αισθητά. Πιθανότατα, οι ομάδες αυτές των ανθρώπων, να διατηρούσαν κάποια αποθέματα τροφών, να είχαν προγραμματισμένη διανομή και οπωσδήποτε μια σχετικά διασκευασμένη τροφή, με τη βοήθεια της φωτιάς. Αυτά όλα βέβαια ήταν στοιχεία της κοινότητας, αλλά - με εξαίρεση τα εργαλεία και τη χρήση όμως φωτιάς - δεν ξεπερνούσαν κατά πολύ τις δυνατότητες μιας αγέλης ζώων. Σ' αντίθεση δε, με τις συνήθειες των ζώων, βρίσκουμε παράξενες, μα και θαυμάσιες αναπαραστάσεις από τη ζωή του κυνηγιού, πάνω στους τοίχους των σπηλαίων. Σ' αυτές τις ζωγραφικές εικόνες, μπορούμε να πούμε ότι έχουμε μια χαρακτηριστική ένδειξη του ανθρώπινου όντος, αυτού καθαυτού και το διαχωρισμό της ανθρώπινης κοινότητας, από εκείνη των ζώων (R. Ryan, στο ίδιο μέρος).

Όμως ο διαχωρισμός της κοινότητας των ανθρώπων από την αγέλη των ζώων, μπορεί να διευρυνθεί ακόμη και με τις διαφορές, τις οποίες διαπιστώνουμε σήμερα, στις καθυστερημένες και πρωτόγονες φυλές των αγρίων της Πολυνησίας και του Αμαζονίου, που πρέπει να υπήρχαν και στους ανθρώπους της εποχής των παγετώνων, π.χ. η αντικατάσταση των ενστικτωδών λειτουργιών με εκείνες του θρησκευτικού χαρακτήρα. Όμως η χρησιμοποίηση της γλώσσας, για την εκτέλεση της ομαδικής εργασίας, εφόσον και η δημιουργία της γλώσσας είναι απόρροια της ομαδικής εργασίας, από την ανάγκη της επικοινωνίας (F. Engels, (1884 - 1958).

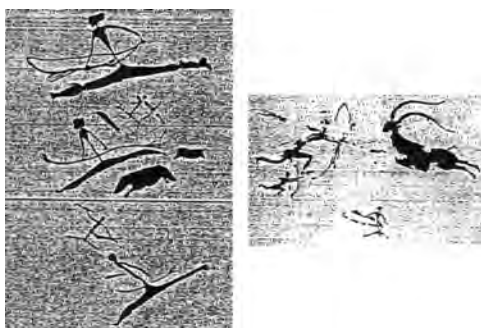
Ο ανθρώπινος πολιτισμός και η τεχνική εξελίσσονται συνεχώς από τη χρησιμοποίηση των πρώτων λίθινων οργάνων μέχρι τα σημερινά επιστημονικά όργανα, υψηλής τεχνολογίας. Τα προβλήματα των ομάδων προσαρμόζονται σ' αυτήν την εξέλιξη, καθόσον και οι ανάγκες αλλάζουν, για να αντιμετωπιστούν ανάλογα. Η πορεία της ιστορίας αποδεικνύει ότι ο άνθρωπος βρίσκεται σε μια συνεχή διαλεκτική σχέση με τη φύση.

Η όλη εξέλιξη των οικονομικών μορφών, που πέρασε ο άνθρωπος, μπορεί να χωρισθεί σε τρία ανεξάρτητα μεταξύ τους στάδια: Πρώτο στάδιο: πρωτόγονης κοινωνίας, δεύτερο στάδιο: αγροτικής και κτηνοτροφικής κοινωνίας, τρίτο στάδιο: πολιτιστικής κοινωνίας (βιομηχανικής & τεχνολογικής).

Το πρώτο στάδιο είναι της εποχής του κυνηγιού και της συλλογής άγριων καρπών, καθώς και της συλλογικής ζωής, που αναφέραμε ήδη χονδρικά. Αυτή η εποχή χαρακτηρίζεται για την απλή τεχνική, τη χρησιμοποίηση των φυσικών δυνατοτήτων και των σπηλαίων, την πρωτόγονη καλλιτεχνία, τη διατροφή από το κυνήγι και τους άγριους καρπούς. Οι ανθρώπινες ομάδες σχηματίζουν μικρές κοινότητες στις αχανείς και έρημες ακόμη εκτάσεις της γης,

Εικ. 11
Τα πρωτόγονα εργαλεία, από
λαξευμένες πέτρες.

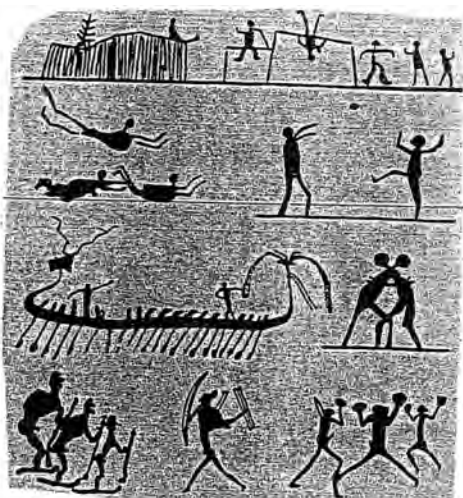

Εικ. 12, 13
Τοιχογραφίες σπηλαίων της ύστερης παλαιολιθικής εποχής από το κυνήγι.

Εικ. 14
Ο άνθρωπος του Cro-Magnon στη Γαλλία
κατά την ύστερη παλαιολιθική εποχή.

Εικ. 15, 16, 17
Άνθρωποι των Ουραλίων κατά τη νεώτερη
παλαιολιθική περίοδο.

Εικ. 18
Τοιχογραφίες με αθλητικές δραστηριότητες.

όπου η επιβίωση ήταν φοβερά δύσκολη. Αυτό το γεγονός δηλώνει ότι οι πρωτόγονοι άνθρωποι δεν είχαν σταθερό τόπο κατοικίας, αλλά μετακινούνταν, όπως οι αγέλες των ζώων, είτε για να βρουν την τροφή τους είτε για να προφυλαχθούν από την αλλαγή των κλιματικών συνθηκών (A. Portmann, 1978). Όμως για την αντιμετώπιση αυτών των σκληρών συνθηκών ζωής, οι άνθρωποι ήταν εξ ίσου σκληροί σωματικά, είχαν δύναμη, ταχύτητα ευκαμψία και ευλυγισία και εν γένει πολλή καλή φυσική κατάσταση.

Σ' αυτό το στάδιο της εξέλιξης οι πρωτόγονοι άνθρωποι έρχονται καθημερινά σε πολεμικές (ατομικές ή ομαδικές) αντιπαραθέσεις, όπου ενίοτε υπάρχουν και αιχμάλωτοι. Αυτοί θανατώνονταν αμέσως, γιατί δημιουργούταν πρόβλημα τροφής, της οποίας η ποσότητα ήταν περιορισμένη.

Πίνακας 1

Ιστορική εξέλιξη του ανθρώπου.

Απαρχή των αθλητικών δραστηριοτήτων (W. Eichel, S. 23, 1983).

Περίοδοι	Γενική Ιστορία	Ιστορία Αθλητισμού	Αθλητισμός & πολιτισμός
600.000 - 250.000 χρόνια π.Χ.	Παλαιότατη παλαιολιθική εποχή. Εμφάνιση του αρχικού προϊστορικού ανθρώπου.		
250.000 - 50.000 χρόνια π.Χ.	Ανεπτυγμένος τύπος ανθρώπου. Homo neadertalensis. Έναρξη της παραγωγής προϊόντων από την αγέλη.		
50.000 - 8.000 χρόνια π. Χ.	Νεώτερη παλαιολιθική εποχή. Εμφάνιση του Homo sapiens fossilis. Παραγωγή προϊόντων στη συγγενική ομάδα.	Εμφάνιση σωματικών ασκήσεων από τη διαδικασία της εργασίας: ακόντιο, τόξο, καμάκι, κωπηλασία.	Ανάπτυξη της μαγείας και της τοιχογραφίας στις σπηλιές. Αναπαράσταση των ζώων στους τοίχους.
8.000 - 5.000 χρόνια π.Χ.	Μέση παλαιολιθική εποχή. Δημιουργία της φυλής, πέρασμα στους μόνιμους οικισμούς.	Βελτίωση των όπλων κυνηγιού & του πελέκεως. Βελτίωση της πέτρας της φωτιάς.	Τοιχογραφίες με περιεχόμενο τον άνθρωπο.
5.000 - 2.000 χρόνια π.Χ.	Πρόσφατη παλαιολιθική εποχή. Εξέλιξη στον Homo sapiens recens. Πλήρης ανάπτυξη της πρωτόγονης κοινωνίας, καλλιέργεια της γης και της κτηνοτροφίας.	Έναρξη αθλητικών αγωνιστικών δραστηριοτήτων & θρησκευτικού χορού, εμφάνιση παιχνιδιών.	Κατασκευές πέτρινων οικοδομημάτων.
2.000 - 750 χρόνια π.Χ.	Εποχή του χαλκού στην Ευρώπη. Δημιουργία βασιλείων. Ανταλλακτική οικονομία.	Καθιερώνεται ο αθλητικός αγώνας, ως τιμητική και εορταστική έκφραση.	Διατύπωση της Ιλιάδος και της Οδύσσειας του Ομήρου.

Βιβλιογραφία

- Brooks, E. & A., 1998, *The Original Analects*, New York, Columbia University Press. Burenhult Göran u. a. – *Die ersten Menschen. Die Ursprünge des Menschen bis 10.000 vor Christus*, Jahr-Verlag, Hamburg 2000
- Darwin Charles – *Die Abstammung des Menschen*, Fischer Taschenbuch, Frankfurt am Main 2005
- Eichel Wolfgang, *Geschichte der Körperkultur*, Berlin 1983
- Engels F., *Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staates*, (1884) Berlin 1958
- Fingarette, H., *The Secular as Sacred*, Harper 1972
- Jones Dan, *New Scientist Magazin*, Reed Busines Information, 2012
- Kishlansky, Mark A. ed., *Sources of World History, Volume I*, New York, HarperCollins College Publishers. 1995
- Knoblock, J., *Xunzi: A Translation and Study of the Complete Works, (Three Volumes)*, Stanford University Press 1988, 1990, 1994.
- Kroeber A.L. *The nature of culture*, London 1974
- Kunsch Konrad & Steffen – *Der Mensch in Zahlen. Eine Datensammlung in Tabellen mit über 20000 Einzelwerten*, 3. Aufl. Spektrum Akademischer Verlag 2006,
- Lorenz K., *Das Jahr der Graugans*, Wien 1979
- Portmann A., *Das Tier als soziales Wesen*, Frankfurt 1978
- Ryan R. E., *The Strong Eye of Shamanism*, London 1999
- Schrenk Friedemann: *Die Frühzeit des Menschen. Der Weg zum Homo sapiens*. C. H. Beck, 5., vollständig neubearbeitete und ergänzte Auflage, München 2008
- Toynbee A. *A study of history*, N. York 1967